

CONTRIBUȚII LA STUDIUL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI PUBLIC DIN JUDEȚUL DÎMBOVIȚA : TÎRGOVIȘTE 1871

MIRCEA ALEXANDRESCU

Regulamentul Organic, printre alte aspecte pozitive, a pus și problema organizării în țările române a învățămîntului public. Burghezia în dezvoltare și antrenarea maselor populare în lupta pentru libertate, pentru unire, pentru formarea statului național, a impus în mod firesc și o dezvoltare a învățămîntului public. Activitatea laborioasă pe acest tărîm a lui I. H. Rădulescu, N. Bălcescu, M. Kogălniceanu ș.a., a contribuit mult la obținerea unor însemnate progrese în acest domeniu. Se puna accentul în deosebi pe cunoașterea istoriei poporului, despre care Mihail Kogălniceanu scria că „ne arată ce am fost, de unde am venit, ce sintem...” considerînd-o „cartea de căpetenie a popoarelor și a fieștecărui om îndeosebi, pentru fieștecare stare, fieștecare profesie află în ea reguli de purtare, sfat la îndatoririle sale, învățătură la neștiința sa, îndemn la slavă și la faptă bună“.

Marea revoluție burghezo-democrată din anul 1848 nu a avut timpul necesar realizării unui învățămînt general pentru masele populare. Boierimea retrogradă, care încă mai deținea o mare parte din puterea economică și politică, conștientă de pericolul unei ridicări culturale a poporului, s-a opus prin toate mijloacele organizării unui învățămînt general. Această atitudine s-a oglindit și în reprimarea revoluției anului 1848, prin închiderea majorității școlilor existente, prin îndepărtarea profesorilor din posturile lor, sub pretextul participării la revoluție, sau a simpatizării ideilor revoluționare.

După Unirea Principatelor, legea învățămîntului apărută sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza, în anul 1864, a dat un nou impuls dezvoltării învățămîntului public. Potrivit noilor condiții social-economice, deși legea prevedea înființarea de școli în toate satele, se pune accentul mai mult pe dezvoltarea școlilor din centrele orășenești, în dauna celor comunale.

Din această cauză apare fenomenul încercării de pătrundere în școlile orășenești a fiilor de țărani, iar pe de altă parte și încercările burghezo-moșierimii, trecută tot mai mult pe panta retrogradă, de a opri acest exod.

O astfel de atitudine retrogradă a avut loc și în orașul Tîrgoviște.

În anul 1871 la școala primară din acest oraș se constată o mare afluență a copiilor de țărani din satele întregului județ Dimbovița.

Din cei 316 elevi, 146 erau fii de țărani, împărțiți în cele trei clase existente, după cum se arată în situația prezentată de secretarul Comitetului școlar, pe care o redăm întocmai :

Sumariu generalu

Nr. elevilor din orașu pe clase

44	classa I primară
60	classa I sucursală
50	classa II primară
<u>16</u>	classa III primară
710	

Nr. elevilor de afară pe clase

37	classa I primară
6	classa I sucursală
60	classa II primară
<u>43</u>	classa III primară
146	

Absinți la 26 februar 1871

11	classa I primară
17	classa I sucursală
15	classa II primară
<u>7</u>	classa III primară ¹
50	

Nu este lipsit de importanță faptul de a semna că cei 146 copii de țărani proveneau din peste 45 sate din toate colțurile județului și din care enumerăm câteva : Rîu Alb, Pietrari, Șerbănești, Voinești, Greci, Fieni, Cobia etc.²

Împotriva prezenței acestor copii s-a ridicat întreaga protipendadă din Tîrgoviște. O sută trei spre zece mari negustori și moșieri din oraș, la 10 februarie 1871, semnează o petiție adresată primarului în care arătau că, din cauza copiilor de țărani, nu mai au loc în școală fiii orășenilor „că în clasele î[n]țiu al 2-ilea și al 3-ilea sîntu 2-oă părți din copii țăraniloru și o parte d-ai orășianilor“³.

Arătau în continuarea reclamației lor că, din cauza copiilor de țărani școala a ajuns în stare de ruină „căci de multă glotime a băieților țărani dinu dîrdiiturile cie se facu, au începutu a se ruina...“

Nu omit nici faptul că, după părerea lor, și învățătorii, care nu sînt controlați de primar, ar favoriza înscrierea în școală a copiilor de ță-

¹ Arhiv. St. jud. Dimbovița — Prim. Or. Tîrgoviște, dos. 48/1871 f. 11 v.

² Ibidem f. 8—11.

³ Ibidem f. 1.

rani : „această neîngrijire dinu partivă lăsîndu pe domni[i] profesori așia de ași bate mendrele de băieții orășiani...”⁴

Primarul orașului, Chirculescu, apreciază ca „drepte” cele reclamate și pune rezoluția : „de aceia decid a raporta dlui ministru de culte și instrucțiune lăturîndu în copie această suplică și cerînd a ordona scoaterea din școală a copiilor țărani”⁵. Se convoacă consiliul comunal și se elaborează decizia din 17 februarie, prin care se hotărăște îndepărtarea celor 146 copii de țărani din școală. Decizia este adusă la cunoștința revizorului școlar și prefectului, iar secretarul Comitetului școlar, C. Gheorghescu, este chemat la primărie pentru a da informații în privința cauzei „invaziunii copiilor de țărani du prin comunile rurale, primiți fără nici-unu controlu la școala din acest orașu...”⁶

Această acțiune arbitrară nu rămîne însă fără răspunsul oamenilor cu idei progresiste din oraș și care aduc la cunoștința presei, telegrafic, samavolnicia Consiliului comunal și a primarului. În legătură cu aceasta, primarul cerea în mod expres șefului stației telegrafice „a face cunoscut subscrisului cine anume este prezentatorul telegramii adresată către redacțiunea jurnalului Trompeta Carpaților, ce este subsemnat de I. Ivănescu relativă la alungarea copiilor săteni din școala orașului”⁷.

Ca urmare a sesizării făcute, gazeta Trompeta Carpaților dezlănțuie o vie campanie de combatere și ridicularizare a măsurilor luate de Consiliul comunal în frunte cu primarul orașului, obligînd astfel autoritățile superioare să cerceteze aceste fapte. Cert este că la 3 martie 1871 Ministerul Cultelor și Instrucțiunii cerea Primăriei Tîrgoviște să comunice telegrafic : „ce dispozițiuni ați luat în urma încheierii procesului-verbal pentru alungarea din școala primară a elevilor din comunele rurale...”⁸, iar la 16 martie comunica printr-o altă telegramă că „o asemenea măsură ar fi fostu energic dezaprobat[ă] de acest minister”⁹. Comentariile apărute în presă provoacă deruta Consiliului comunal și a primarului, care speriat de amploarea acestei acțiuni cerea cu insistență Ministerului Cultelor să intervină pentru încetarea discutării în presă a acestei probleme fiind în joc „onoarea demnității Consiliului și a suptsemnatului”¹⁰. Aceași intervenție disperată o face și prin telegrama din 27 martie : „Vă rogu respectosu dacă ați luat u actu cu declarația mea din telegrama 640 ; nu primiți pe Trompeta Carpaților d-a buciurma minciuni și fapte ireale pentru mine”¹¹.

⁴ Ibidem f. 1 v.

⁵ Ibidem f. 32 v.

⁶ Ibidem f. 4.

⁷ Ibidem f. 14.

⁸ Ibidem f. 5.

⁹ Ibidem f. 6.

¹⁰ Ibidem f. 7.

¹¹ Ibidem f. 12.

Revolta provocată de atitudinea retrogradă a Consiliului comunal, a primarului, comentariile presei, protestele oamenilor progresiști din Tîrgoviște, au silit autoritățile superioare să treacă la măsuri energice. Prin ministerul de interne se dă ordin prefectului să treacă la luarea de măsuri „celle mai energice de a nu se pune în executare o asemenea măsură nedemnă de timpul de față și totodată a se arăta toată vigoarea contra unui consiliu comunal care și-a permis a lua o asemenea măsură arbitrară...”¹² Primarul primește și el personal un răspuns usturător, arătându-i-se că, față de atitudinea sa, nu se mai „poate opri Trompeta Carpaților de a buciurma orce va voi...”¹³

Cu deosebită vehemență s-a combătut atitudinea primarului, care personal ar fi izgonit copiii din școală. Se constată acest lucru prin încercarea de negare a acestui fapt, prin telegrama din 21 martie, în care primarul ruga stăruitor Ministerul Cultelor să nu lase „neobservat comentariul făcut de Trompeta Carpaților eșit chiar din textul acei telegramă deoarece se minte cînd zice că am gonit din școală pe copii cu bicile precum odinoară făceau păgînii creștinilor...”¹⁴

Eșecul lamentabil al acțiunii Consiliului comunal și primarului, a determinat și încercarea acestora de a trece totul în sarcina institutorului, care este acuzat de neîngrijirea școlii precum și de faptul că nu le cerea părerea la înscrierea elevilor în școală. Însă nici de această dată nu primesc satisfacție. Învățătorul școlii le răspunde în mod hotărît, respingîndu-le toate acuzațiile și arătîndu-le că, toate relele decurg numai din „încheierea D[omniei] voastre cu nr. 37 de care s-au dissu attitea în lumea exterioară și de care ca să vă ușurați ați făcutu în urmă conversiunea prin cea cu nr. 44 de a se atribui subînsemnatului rellele de care suffere această școală de un timpu de doui ani relle deja constatate ca provenite numai și numai din partea onor Primăriei și a onorabil[ului] Consiliu...”, iar în ce provește înscrierea copiilor la școală „nu vă pot admite dispozițiunea ca contrarie acestui regulament (al școlii, n.n.) și că prin urmare nu voi recurge la uă prealabilă înțelegere cu nimene în respectulu școlarilor...”¹⁵

Faptele prezentate, așa cum le descriu documentele cercetate, scot în relief racila care a caracterizat învățămîntul public din timpul burghezo-moșierimii, tendința claselor dominante de a împiedica masele populare să beneficieze de o cultură generală, de a avea puțința să descopere adevărata față a lucrurilor și a sistemului de exploatare care îi apăsa.

¹² Ibidem f. 16.

¹³ Ibidem f. 18.

¹⁴ Ibidem f. 28.

¹⁵ Ibidem f. 35.

Anexa 1

10.II.1871

„România — Domnule primar și domnilor consilieri

Supscrișii orașiani cu totu respectulu cie vă păstrămu însă scoțindu-ne din răbdare venimu printr-aceasta a ne plînge la Dv și care crediamu că d-nu primaru ca capu alu orașului ca președinte școlaru cie trebue după lege singuru dlui a observa în toate zilele școala cumu și pă dnii profesori ciaru, cumu și edificiulu cie de multă glotime a băieților țărani dinu dîrdiiturile cie se facu, au începutu a se ruina și cie edificiu ? Aciela care s-au cieltuitu dinu averea orașului o sumă de bani spre a scăpa atitu pe dnii profesori de reumatismu cîtu și pe copii asemenea de boalele cie îi înciarcă cîndu stau în vecia școală și ciaru și de pierderea loru ; însă acumu vedem cu destulă jialle, că aciestu iedificiu alu nostru s-au umplutu de copii țărăniloru din aciestu județu, nu șțimu pentru al cui interesu ! Căci noi șțimu cu toții că guvernulu plătește sume colosale de bani de a ține învățătura, profesori în toate comunele și ciar și de modelu. Apoi acuma vedemu că în clasele î[n]țtiiu al 2-ile poate și al 3-ilea sintu 2-oă părți din copii țărăniloru și o parte d-ai orașianiloru ; daru cine le vede aciestea domnule primaru ? Ca să ajungemu a nu mai avea locu copii noștri[i] în școala noastră și cie ieste și mai tristu că din pricina înmulțirii copiiloru de țară și din necurătenia loru, din îngisuiala și din putoarea cie ieste inu școli, poate să se încingă și vre-o boală ferească D-zeu, dacă nu s-aru lua măsuri gramnicie și foarte serioaze de Dv. Ciaru de aceia vă rugămu dle primaru și dlor membrii, facieți celle de cuviință cîtu s-aru putea mai nezăbovit, căci altfelu nu șțimu cie s-ar mai întimpla, dacă aciastă neîngrijire dinu partivă lăsîndu pe domni[i] profesori așia de ași bate mendrele de băieți[i] orașiani și a atinge cielu mai scumpu lucru prin suferința cie înciarcă copii noștrii. Primiți vă rog dle primar... (urmează iscăliturile a 113 orașeni).

Dlui Primaru alu orașului Tîrgoviștea“

Rezoluția

„După motivele ce le voiu nara în raport, celle reclamate de dnii orașani fiind foarte juste... : de aceia decid a raporta dlui ministru de culte și instrucțiune, lăturîndu în copie această suplică și cerînd a ordona scoaterea din școală a copiilor țărani.

N. Chirculescu“

Arhiv. St. jud. Dimbovița — Prim. or. Tîrgoviște, dos. 48/1871 f. 1 și 32

Anexa 2

„Priimită la 5 ore după amiază martie 3

Telegrama

Nr. 1425 ← Dlui Primar al urbei Tîrgoviște

Comunicați ministerului imediat prin telegraf, ce dispozițiuni ați luat în urma încheierii procesului-verbal pentru alungarea din școala primară a elevilor din comunele rurale. p. ministru C. Erare.“

Arhiv. St. jud. Dîmbovița — Prim. or. Tîrgoviște, dos 48/1871 f. 5

Anexa 3

Copie după ordinul ministrului de interne nr. 1889 din 4/16 martie 1871 dat prefectului jud. Dîmbovița.

„Ministerulu Culteloru și alu Instrucțiunii Publice prin adresa cu nr. 1382 arată că prin cercetarea făcută de Dvs. s-au constatat că primăria de acolo aru alunga din școală primară publică a orașului pe copii săteniloru du prin prejuru și pe acestu temeiu mijlocește a se lua măsurile cele mai energice de a nu se pune în esecutare o asemenea măsură nedemnă de timpulul de faciă și totodată a se arăta toată vigoarea contra unui consiliu comunal care și-a permis a lua o asemenea măsură arbitriă și prejudiciabilă propagărei și progresului instrucțiunii. Vă invitule prefect să luați dispozițiile cuvenite în conformitate cu mijlocirea de mai susu a zisului minister și să referați. Semnat p. p. minist. Steri-sescu — pt. conformitate C. Carabulea.

Arhiv. St. jud. Dîmbovița — Prim. or. Tîrgoviște, dos. 48/1871 f. 16

Anexa 4

„România
Primăria Comuni urbană
Tîrgoviștea
Nr. 807
1871 martie 21

Domnule Ministru,

...vă rogu cu totu respectulu domnule ministru să binevoiți ca văzîndu motivele ecspuse printrînsele, să faceți cele de cuviință pentru onoarea demnității consiliului și a supsemnatului spre a se desminți foile publice

după un chipu prin acele neadevărate comunicate făcute prin ziarul Trompeta, din partea acelor individe fără nici-o cunoștință ; iar după alt chipu să nu lăsați neobservată comentariul făcut de Trompeta Carpaților eșit chiar din textul acei telegrame deoarece se minte cînd zice că am gonit pe copii cu bicile precum odinioară făceau păgînii creștinilor ; și nu poate fi ertat, socotescu, unu jurnal să facă alegațiuni de la dînsul cînd comentariile sale se referă la uă oarecare adresă ce în întregul său nu are expresia — goană cu bice — Primar..., Secretar A. Răducanu“

Arhiv. St. jud. Dîmbovița — Prim. or. Tîrgoviște, dos. 43/1871 f. 7 și 28